

nyos rendszerét, felépítettségének pedagógiai indokoltságát, a tanulók életkori sajátosságaihoz való kiváló hasonlóságát. Másrészt a tárgy oktatásának az anyag természetéhez való alkalmazkodása mellett, a többi tárggyal való teljes megegyezése szintén rendkívül alapos és meggyőző érv a „gyakorlati foglalkozásoknak” a többi tantárggyal való azonoságára, azokkal egyöntetű értékelésére, minősítésére.

A tudományos alapvetés mellett a nevelés-életkani, a didaktikai és a módszertani tényezőknél a többi tantárgy hasonló összetevőivel való teljes azonosága vitán felül határozottan bizonyítja a „gyakorlati foglalkozások” tantárgynak a többi tantárggyal való teljes egyenrangúságát.

A politechnikai elv pedig még ennél is több. Az oktatás, sőt az egész nevelés irányát is befolyásoló olyan társadalmi igényt fejez ki, amely mind erősebben meghatározza és befolyásolja nemcsak az egyes tantárgyak tantervi anyagát, de az érintett is-

kolatípusokban a tantárgyak oktatásának kereteit meghatározó óraterveket is.

Az a gyakorlat, hogy a már bizonyos technikai ismeretekkel rendelkező tanulók részben elvégzik az iskola oktatási és szemléltető eszközeinek a javítását is, vagy az iskolaépületben is helyreállítanak néhány kisebb hibát, még távolról sem szolgálhat alapul olyan indokolatlan, egyben téves megállapítások tételére, hogy a „gyakorlati ismeretek tantárgy” valamiféle iskolai házi műhely, javítóműhelyféle lenne.

Sőt azt is meg kell mondani, hogy ezek a megbízások határozottan károsak a gyakorlati foglalkozások oktatására nézve. Károsak, mert megzavarhatják az oktatás folyamatát, de a didaktikai elveken felépített tantervi anyagot is megbonthatják és felboríthatják a módszeres oktatás követelményeit is.

Dr. Várkonyi Nándor
általános iskolai nevelő

Szemle

A PSZICHOLÓGIAI TANULMÁNYOK IV. kötetét (a MTA Pszichológiai Bizottságának kiadványa) ebben az évben is nagy érdeklődés előzte meg. A 39 tanulmányt magában foglaló 718 oldalas kötet a lélektani kutatások legújabb eredményeinek tárgyalásával méltóképpen megfelel ennek a várakozásnak. A könyv a tudományosság követelményeinek kielégítése mellett a gyakorlat számára is kiválóan hasznos segítséget ad.

A legtöbb szerző témaválasztása és a megoldás módozata napi oktató-nevelő munkánk életmozzanatainak egy-egy részét érinti. Ezért a pedagógusnak könnyű kapcsolatot találni a szerzők gondolatmenetével és szándékával. Ismertetésünk szűk kerete között az általános iskola munkáját tartjuk szem előtt, míg a kötet további bőséges tartalmára jobbara csak utalunk.

Az általános iskolai nevelőket közvetlenül érintő tanulmányok a következők:

A JELZÉSEK JELZÉSE: A SZÓ (Kovács Ferenc). A szerző a nyelv fejlődésének okait a pszichológia területét érintő kifejezések jelentésproblémáinak alakulásában kívánja vizsgálni. Arra akar magyarázatot adni, miért képezi az érzéklési szférára vonatkozó elsődleges jelzés a másodlagos jelölők nélkülözhetetlen alapját. A cikk a pavlovi szemlélet jegyében éles különbséget tesz az ember érzéklésének lényegre törekvő jellege és az állat

érzéklő mechanizmusa között. A beszéd funkciója fiziológiai természete mellett társadalmilag determinált, egyben a beszéd társadalmi jellegű funkció.

A GONDOLKODÁS IDEALISTA ÉS MATERIALISTA PSZICHOLÓGIAI ÉRTELMEZÉSE címmel *Lénárd Ferenc* a gondolkodásnak idealista jellegű értelmezését kritikai szemlélettel tárgyalva kiemeli a legélesebb ellentéteket, melyek a materialista nézőponttal való egyeztetést kizárják. A gondolkodás materialista elmélkedői közül különösen *Rubinstein* fejtegetéseire utal, amelyekből az állapítható meg, hogy a gondolkodási tevékenység a probléma felismerésével kezdődik és annak megoldásáig, illetve a gondolkodási tevékenység feladásáig tart. Igen érdekes a szerzőnek a Psz. Tan. II. kötetében megjelent idevonatkozó tanulmánya is, amely kísérleti eredményeinek alapján jó érzékkel állapítja meg a gondolkodási folyamat egyes mozzanatait.

PETŐFI KÖLTÉSZETÉNEK SZÍNLELEKTANI JELENSÉGEIVEL foglalkozik *Réti László*. A költői kifejezőmód jellegzetes lehet az érzelmi hatások érzékeltetésénél abban a tekintetben is, hogy a költő a színrendszer tagjait hogyan használja fel az érzelmek hangulati elemeinek jelzésére azzal a meg-

győződéssel, hogy a színskála egyes tagjainak is érzelmi hatása van. A tanulmány jó alapot ad az irodalmi alkotások lélektani elemzésének módszeréhez.

AZ ERKÖLCSI MEGHATÁROZÁSOK MEGÉRTÉSE A 10—18 ÉVES KORBAN. *Cser János* posthumus cikke mind módszertani, mind tudományos útmutatása alapján méltán tart számot érdeklődésünkre. Utal a szerző arra, hogy a szóismeret pontossága általában milyen lényeges adalék a személyiség megismerésében. Ezért az egyéni szómagyarázatok vizsgálata értékes felvilágosításokat nyújt számunkra. Különösen hasznos *Cser János* vizsgálata azért is, mivel az erkölcsi tulajdonságokat jelentő szavak ismeretét kutatta és ezek alapján keresett betekintést a k. sz. személyiségének fejlődésébe is.

AZ ÍRÁSTANÍTÁS ÉS AZ ÍRÁS MEGTANULÁSA KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉSRŐL *Justné Kéry Hedvig* értekezik. Alapos történeti áttekintést ad a probléma fejlődéséről. Szembe állítja a különböző felfogásokat. Hangsúlyozza, hogy az írástanításban jobban figyelembe kell venni a gyermek életkori sajátosságait. Részletesen foglalkozik az írástanítás szinterikus módszerével és vizsgálja az írástanulás sajátos pszichikus alapjait. A cikk alkalmasan tudatosítja az írás munkafolyamatának automatizálásához szükséges részmozzanatokot. A mozgás és az optikai analízator kölcsönhatása jól felismerhető az írást tanuló gyermeknél. Biztosan kell tehát látni, hogy a készség fokára milyen pszichikus fázisokon és mozzanatokon át jut el a gyermek.

Lénárt Edit és *S. Molnár Edit* egy-egy cikkben a szavak, illetve a szöveg megértésének kérdésével foglalkozik. Mindkét tanulmány napi problémát vet fel és a vizsgálati módszer részleteinek ismertetésével közvetlenül hasznosítható segítséget ad. Különösen értékes a cikkeknek az összefüggésekre határozottan rávezető jellege. Jó útmutatásul szolgál mindkét szerző arra nézve is, hogyan lehet a tanulók irányított megnyilatkozásait sokoldalúan elemezni és értékesíteni.

AZ ALSÓTAGOZATOS TANULÓK GONDOLKODÁSI SAJÁTÓSÁGAI MODELLE ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZERKEZET-ÖSSZEÁLLÍTÁSBAN. A két szerző, *dr. Salamon Jenő* és *Kovács J. Sándor* a gyermek konstruáló gondolkodásának fejlődési mozzanatait konkrét rekonstrukciós feladat megoldatása útján vizsgálja az alsótagozatos tanulóknál. Részletes ismertetést kapunk a vizsgálat módszeréről és az eredmények lényegéről. A vizsgálat alapján betekintést nyerünk a tanulóknak a feladatmegoldás köz-

ben tanúsított magatartásáról, a tapasztalat és a gondolkodás szoros összefüggéséről, a tipikus fejlődési szintkülönbségekről az egyes osztályok tanulói között. Igen hasznos tanulósággal szolgál a tanulmány a feladatmegoldások előkészítése és a feladatok helyes megválasztása tekintetében.

TÁVOLSÁG- ÉS TÁRGYNAGYSÁG ÉSZLELÉS VIZSGÁLATA. *Vaszkó Mihály* tanulmánya sokoldalúan foglalkozik a tárgynagyság észlelésének jellemző sajátosságaival, a távolság és konstancia tényezőinek különböző értelmezésével, de a jelentősebb szakirodalmi vonatkozások rövid kritikai összegezését is adja. — A szerző áttekinthetően leírja saját kísérleti eljárását, amit a távolság- és a tárgynagyságbecslés vizsgálatánál alkalmazott. Érinti az adatok feldolgozásának módját és jó szerkezetű táblázatokkal áttekintést nyújt az általánosítás alapjául szolgáló adatokról. Noha a ksz-ek száma egy-egy korcsoportban nem nagy (átl. 25—50 között), a távolság- és nagyságbecslés életkori jellemzőit elfogadhatóan általánosítja. Szerencsésnek tartjuk a — végeredményben önállóan vizsgálható — két probléma összekapcsolását, sőt indokoltnak látszanék mindkettőt a tér-és nagyságábrázolás kérdésével is vonatkozásba hozni.

A tanulmánykötet az általános iskolai nevelőket közvetlenül érdeklő neveléslélektani kérdések mellett a napi munkánk körét érintő igen gazdag *munkalélektani, pályaválasztási, orvosi, gyógypedagógiai lélektani, művészetpszichológiai, kriminálpszichológiai és módszertani* dolgozatokat is közöl. A tanulmányok nagy száma miatt azok részletes ismertetésébe nem bocsátkozhatunk. Ki kell emelnünk azonban — közvetlen általános iskolai vonatkozásai miatt — a következő dolgozatokat:

Dr. Gegesi Kiss Pál: Emlékezés, megismétlés, megismétlődés. Az emlék keletkezését a szecsenovi—pavlovi felfogás élettani vonatkozásaiban, a mechanizmus egészében ismerteti. Részletesen fejtegeti az emlékezeti anyag struktúráját abból a célból, hogy az „emlékezés-történet” fogalma segítségével megközelítse a „megismétlés-megismétlődés-történetek” fogalmát. A tanulmány segítséget nyújt az emlékezettel kapcsolatos régebbi fogalmak új tartalommal való megtöltésében, másrészt kiszélesíti a gyakorlatban használt fogalmi rendszer értelmezési bázisát.

Dr. Lénárd Ferenc: A gondolkodási folyamat struktúrája és az intelligenciavizsgálatok. — E tanulmány ismerete szinte nélkülözhetetlen azok számára, akik a gondolkodási folyamatok megfigyelésére vagy vizsgálatára vállalkoznak. A probléma történeti áttekintésével megalapozza a szerző kritikai

állásfoglalását. A részletesebben tárgyalt vizsgálati eljárások hibáira utalva rámutat Lénárd Ferenc arra, hogy csak az a vizsgálati eljárás lehet elfogadható, amely módot ad az alapvető gondolkodási műveletek és fázisok feltárására. Majd utal a gondolkodás „rugalmasságának” és „irányának” korrelációjára, mint fontos összefüggésre.

(Akadémiai Kiadó 1962, 718. old.)

Dr. Zentai Károly

Tanulmányok a neveléstudomány köréből.
Szerkesztette: Kiss Árpád, Nagy Sándor, Szarka József, Szokoloszký István.

A Magyar Tudományos Akadémiai Pedagógiai Bizottságának 1961. évi kötete 21 tanulmányt tartalmaz. A dolgozatok elsősorban az aktivitás feltételeit vizsgálják az óvodában, az általános iskolában, az egyes szaktárgyak tanításában, a munkára nevelésben, valamint a gyógyító pedagógiában. Két tanulmány az egyetemi-kollégiumi nevelés tapasztalatait foglalja össze.

Nagy Sándor a metodika helyzetével, fogalmával, tárgyával, továbbá tartalmi és strukturális kérdésekkel, a metodika és a didaktika, a metodika és a pedagógia összefüggéseivel foglalkozik. A problémákat mélyen elemző tanulmány eligazítást és összefoglalást nyújt a szakmódszertanokkal foglalkozók számára.

Kiss Árpád: A pedagógiai módszerek mint műveltséget alakító tényezők című tanulmánya után Szokoloszký István sokoldalúan elemzi az aktivitás elvét. Megállapítja, hogy szükség lesz bizonyos hangsúlybeli és aránybeli eltolódásokra, elsősorban a tanulók önálló munkájára alapozott oktatási módszerek (a tanulók önálló megfigyelései, kísérletei, „kutatásai”, a tanulók önálló munkája a tankönyvvel, más könyvekkel és segédeszközökkel stb.) szerepének, alkalmazási körének lényeges növelésére.

Cser Andor a tanulói aktivitás feltételeit vizsgálja többek között a közösségen belül, míg Borbély András: Az aktivitás a fejlődésben és a nevelésben című tanulmányában az aktivitás helytelen megnyilvánulását teszi vizsgálat tárgyává, majd több példát elemezve arra mutat rá, hogy az aktivitás hogyan fejleszthető.

Juhász Ferenc történeti fejlődésében mutatja be az aktivitás szerepét az erkölcsi meggyőződés kialakításában.

Az iskolai gyakorlatból vett példákat elemezve mutatja be Horváth Lajos, hogy a tanulók aktív részvétele hogyan valósítható meg az új anyag feldolgozása alkalmával. Schirő Ödön viszont azt fejtegeti, hogy a tanulók aktivitása, hogyan biztosítható az óra

számonkérő részében. Különös figyelmet érdemel a számonkérés módjára vonatkozó számtalan jobbnál-jobb gyakorlati javaslata.

Hermann Alice közoktatásunk átszervezésének tükrében az óvodai nevelés eszközeit vizsgálja.

Tihanyi Andor azokat a serkentő tényezőket elemzi, amelyek jelentősen hozzájárulnak a tanulók aktivitásának a fokozásához. A „játékosság” aktivizáló hatása igen jelentős az általános iskola első osztályában. Példákon mutatja be a szerző úgy ennek, mint a dramatizálásnak a hatását. Az alsó tagozat minden osztályának több tantárgyából vett kitűnő példákon igen meggyőzően mutatja meg az aktivizálás sok lehetőségét, amelyekkel ma még nem élnek mindenkor tanítóink. Az irodalom olvasására való nevelés kérdéseit vizsgálja Szathmáry Lajos. Ezen sokat vitatott kérdésben rámutat a tanár személyiségének, módszereinek a jelentőségére.

Veress Judit a történelem tanításunkban vizsgálja a tanulói aktivitás problémáit. Tanulmánya bepillantást is nyújt a szerző kutatási módszerére.

Szoboszlay Miklós: A célok és a módszerek összefüggése az élő idegen nyelvek oktatásában, Drahos Agoston: Szlovák tanárképzésünk néhány módszertani kérdése, Faragó László: A lélektani szempontok érvényesítése a matematikatanítás metodikájában, Bori László: Aktív és receptív folyamatok a munkára nevelésben és a szakmai előképzésben,

Gordos István: A diákszállótól a kollégiumi életig, Tóth Gábor: Régi és új kollégium, Gordosné Szabó Anna, Loczka Béla, Lovász Tibor, Méhes József, Palotás Gábor és Sziklai Béla: A gyógypedagógiában alkalmazott módszerek sajátosságai, míg Buzás László: A tanulók aktivizálásának egyes formái a reformpedagógiában, különös tekintettel a hazai új-iskolára című tanulmányok teszik sokoldalúvá a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának 1961. évi gyűjteményes kötetét, amely méltó folytatása az előzőeknek.

Az általános iskolában működő nevelők számára ajánljuk a gyűjtemény tanulmányozását. A gyűjtemény tanulmányai kétségtelenül hozzájárulnak az oktató-nevelő munka tudatosabb, eredményesebb végzéséhez. Különösen ajánljuk azok számára, akik az oktatás-nevelés kérdéseivel foglalkoznak, vagy mélyrehatóan kívánnak foglalkozni, mivel a tanulmányok útmutatásul szolgálhatnak a helyes kutatási módszerek kialakításához, egy-egy pedagógiai kérdés tudományos igényű vizsgálatához is.

(Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962. 742 oldal.)

Németh István

Zoltai Dénes: *Világnézetű nevelés és vallásos világnézet I.*

Napjaink sokat emlegetett problémája a nevelés és ezen belül is a világnézetű nevelés. Zoltai Dénes fenti című műve e kérdéshez újabb gondolatokat szolgáltat.

Munkájának feladata, hogy a marxista filozófia és pedagógia fényében megvilágítsa a világnézetű nevelés néhány időszerű problémáját, elsősorban a vallásos világnézetű lelkűzésével kapcsolatos pedagógiai kérdéseket. E kötet a téma elvi oldalát, míg a II. kötet a gyakorlati oldalát kívánja majd megvilágítani.

A hatékony szocialista nevelőmunka kibontakozását jelentős mértékben akadályozhatja az elvi bizonytalanság. Marxista tudatosság nélkül nem lesz célratörő a pedagógus tevékenysége. Ennek érdekében az első fejezetben a szerző a világnézetű fogalmát fejti ki igényesen, majd a világnézetű—tudomány, világnézetű—tudomány—vallás kapcsolatát, rendszerét tárja fel, valamint az alapvető világnézetű irányzatokat.

A világnézetű — írja Zoltai Dénes — nem csupán a nézetek rendszere, hanem meggyőződé, életfelfogás, éppen ezért szorosan összefügg az ember érdekével, gyakorlati tevékenységével.

Könyvének második fejezete a dekadens polgári filozófiai világnézetű szerkezetének elemzésével foglalkozik. Az ismert hegeli tételtől indul ki: „egy filozófia; maga a kor, gondolatilag felfogva”. A sokféle polgári világnézetű felfogás kiinduló tétélei az első pillanatra pozitívnek hatnak, a későbbiek során azonban az önkényesség és ésszerűség kusza egyvelegévé válnak, melyet gondolatilag megragadni nem lehet.

Zoltai könyvének harmadik fejezete a legmegkapóbb. Ebben a fejezetben fejti ki a jelenkori apologetika főbb irányzatait. A jelenlegi apologetikában vezérszólam a tudomány és a vallás összeegyeztetése. Ez az összeegyeztetés a teológia lényegében rejlik, és ez nem más, mint a tudományos fejlődéssel szembeni óvatos védekezés, mely néha támadásba lendül át. Ismerteti a legmodernebb és legszínvonalasabb apologetikai tankönyv, az „Alapvető hittan” egyes tétéleit, annak célkitűzését. Az „Alapvető hittan” taktikai vonala szerint a hit és ész, kinyilatkoztatás és tudomány között soha igazi ellentét fel sem merülhet, mert ugyanaz az Isten, aki a vallás igazságait kinyilatkoztatta, az ésszt is adta; Isten nem mondhat tehát önmagának ellent.

Ezek bizonyítására már eleve „okság-elv”-eket premissának tüntetnek fel, amelyek a későbbi bizonyításhoz szükségesek a lehetetlen bebizonyítására. Bizonyítási eljárás-

saikhoz tehát a skolasztikus formában konzervált formális logikát használják fel. A későbbiek során a szerző ismerteti az „Alapvető hittan” tulajdonképpeni feladatát: Isten létezésének tétélet, majd külön a „hit lelki forrásait”. Zoltai Dénes az „Alapvető hittan” tétéleit sokoldalúan le is leplezi.

A modernizmus mint epizód és mint végkövetkeztetés cím alatt ismerteti a szerző a hit és tudás összeegyeztethetlenségét valló modernista felfogást. A modernisták a kettős igazság felfogását vallják, de úgy, hogy abból a hívők vallásos fideista konzekvenciákat vonjanak le. Illyenek: a kantisták, újkantisták, pozitivisták.

Dialektikai teológia és a modern hitvédelem válsága cím alatt a szerző megismerteti az olvasóval a belső forma és a külső kifejezésforma közötti különbséget.

Végül ismerteti Zoltai a jelenkori apologetika szociális szerepét.

A tudatos világnézetű nevelés szempontjából nélkülözhetetlennek tartjuk Zoltai Dénes munkájának tanulmányozását. A legelvontabb fejtegetéseket is közel viszi a szerző az olvasóhoz könnyed, gördülékeny stílusával. (Tankönyvkiadó, Budapest. 1961. 132 oldal.)

Budai Ilona

A 6—10 éves korú gyermek világnézetű neveléséről. (Segédkönyv az általános iskolák I—IV. osztályának tanítói számára.)

Az oktató-nevelő munka valamennyi ágában nélkülözhetetlen a pedagógiai felkészültség. A hiányosság, bizonytalanság a világnézetű nevelésben váltja ki a legérzékenyebb reakciót — írja a kötet előszavában Arató Ferenc.

A kötet szerzői az általános iskola alsó tagozata oktatási-nevelési kérdéseinek mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásában alapos ismerői. A tanulmányok elvi vonatkozásai mellett a gyakorlat számára nyújtanak segítséget.

Foglalkoznak a tanulmányok a világnézetű fogalmával, tartalmával, jelentőségével, a világnézetű kialakulásával és helyével a nevelés folyamatában. (Horváth Lajos)

Környezetünkről a megismerési folyamatok révén szerzünk tudomást. A következő tanulmány az idevonatkozó pszichológiai kérdéseket vizsgálja. (Dr. Putnoky Jenő)

Voksán József cikkében azokat a tényezőket ismerteti, amelyek a világnézetű nevelés eredményességét befolyásolják, majd azokat a lehetőségeket mutatja be, amelyeket oktatási rendszerünk továbbfejlesztése biztosít.

A világnézetű nevelés az általános iskola alsó tagozatában elsősorban a tanítási órákon valósul meg. A következő fejezet a tanítási

órán folyó világnézeti nevelés tervezésével, majd azokkal a didaktikai alapelvekkel foglalkozik (a tudományosság, a tanulók tudatosságának, aktivitásának, a szemléletességnek, a rendszeresség elve), amelyek különös jelentőséggel bírnak a világnézeti nevelés szempontjából. A szerzők — *Faragó László és Speizer Márton* —, a világnézet alakulását mutatják be az alsó tagozat osztályaiból, illetve tantárgyaiból vett példákon.

Természetesen igen jelentős hatással vannak a tanulók világnézetének az alakulására a tanítási órán kívüli tényezők is (a kisdobosmunka, a napközi otthon, iskolai ünnepélyek és megemlékezések stb.). Ezeknek a hatását vizsgálja a kötet befejező tanulmánya. (*Dr. Hunyadi Zoltán és Makoldi Mihályné*)

A kötet tanulmányai segítik az iskola-reformban megjelölt célkitűzések gyakorlati megvalósítását, segítik a tanítók munkáját.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1962. 172 old.)

Németh István

Horváth Lajos: A világnézeti nevelés időszzerű kérdései.

Ifjúságunk világnézeti nevelésével foglalkozó művek közül érdeklődésre tarthat számot Horváth Lajos tanulmánya, mivel pedagógusaink figyelemre méltó nevelőmunkája mellett is még igen sok a tennivaló ezen a területen.

A világnézeti nevelés időszzerű kérdéseit a szerző öt fejezetben tárgyalja.

Az első fejezet a tanuló ifjúság világnézeti nevelését vizsgálhatja a Horthy-rendszer iskoláiban.

A világnézet kialakulásának folyamata című fejezetben ismerteti és elemzi a világnézet kialakulását meghatározó tényezőket, majd rámutat arra, hogy a legnagyobb hatást közvetlenül az iskolai oktató-nevelő munkától várhatunk. Bemutatja a világnézet kialakulásának a folyamatát az általános iskola alsó- és felső tagozatában. Sok-sok példán mutatja be a világnézeti nevelés lehetőségeit a hatéves kortól, majd a gyermek világképének leglényegesebb változásaival ismerteti meg az olvasót.

A világnézeti nevelés fogalma és helye a nevelés folyamatában című fejezetben azt fejtegeti, hogy a világnézet formálását az oktatási folyamat során a tananyag minden részletének a feldolgozásával szolgáljuk. A világnézeti nevelést nem lehet leszűkíteni a tanítási óra egyik, vagy másik mozzanatára vagy valamely didaktikai feladat megoldására. Minden osztály anyagából számtalan példát nyújt a szerző. A közösségi élet helyes szervezésére, a tanulók tevékenységének meg-

felelő értékelésére nyújt eligazítást a továbbiakban.

A világnézeti nevelés a tanítási órán című fejezetben a téma, illetve ezen a belül a tanítási órák nevelési feladatait mutatja be minden osztály tantárgyaiból vett példákon.

A tanulmány két utóbbi fejezetének tanulmányozása sok-sok gondolatot ébreszt az olvasóban, ugyanekkor eligazítást nyújt a jobb, az eredményesebb nevelőmunkához.

Végül összefoglalóan bemutatja a szerző a világnézeti nevelés lehetőségeit a tanítási órán kívül. (Tankönyvkiadó, Budapest, 1961. 240 oldal.)

Budai Ilona

N. K. Krupszkaja: A szocialista iskoláról.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után különböző nézetek csaptak össze a fiatal szovjet államban az iskola társadalmi funkcióját, feladatait, de még az iskolában alkalmazott módszereket illetően is. Hosszú harc után, több párttáborzat segítségével győzött a szocialista iskola, a szocialista forradalom diadalával bekövetkezett forradalmi változásról tudomást nem vevő konzervatív álláspont képviselői és a szélsőséges, formabontó törekvésű baloldali túlzók elleni küzdelemben.

Nagyezsda Konsztantyinova Krupszkaja nemcsak egyike volt azoknak, akik ott állottak a szocialista iskola bölcsőjénél, hanem vezető szerepet töltött be a szocialista iskola megalkotásában, elméleti megalapozásában, s 1929-től az 1939-ben bekövetkezett haláláig, mint helyettes népbiztos gyakorlati munkása és irányítója volt a szocialista iskolának. A Tankönyvkiadó fontos feladatot látott el, és hiánypótló munkát végzett, amikor dr. Kövendi Dénes fordításában és dr. Kőte Sándor szerkesztésben magyar nyelven közreadta N. K. Krupszkaja azon írásait, amelyekben tudományosan megalapozta a szocialista iskolarendszert, és felvázolta a szocialista iskola oktatási, nevelési és módszertani kérdéseit. A kiadványban közölt tanulmányok a szocialista iskola és szocialista neveléstudomány különböző kérdéseivel foglalkoznak. A polgári iskola kritikai vizsgálatától, az egyházi iskolák államosításának elvi megindoklásán, a különböző iskolatípusok szervezési problémáin keresztül az iskolai tanulmányi munka színvonalának emeléséig számtalan kérdésre ad biztos és határozott álláspontot. N. K. Krupszkaja a szocialista iskola egyik legfontosabb alapelvének, az oktatásnak a termelőmunkával való összekapcsolását és a politéchnikai oktatás megvalósítását tartotta. Állandóan hangsúlyozta az új módszerek kidolgozásának szükségességét és többször aláhúz-

ta, hogy nincs mindenre alkalmas univerzális módszer. Harcolt az állandó tankönyvek megszületéséért és tudományosan alapozta meg a szocialista tankönyvekkel kapcsolatos követelményeket. A legbonyolultabb pedagógiai problémákat is egyszerűen, világosan és közhírhöz tudja közvetíteni az olvasó számára, így a fenti kiadványban közzétett tanulmányait haszonnal forgathatják a kérdések iránt érdeklődők. (Tankönyvkiadó, Budapest, 1962. 230 oldal.)

Dr. Zsámbecki László

Darvas—Somogyvári—Veidner: Táblavázlatok az általános iskolai fizika tanításához. A módszertani segédkönyv hézagpótló mű. Az általános iskola fizikatanításában sok gondot okoz a jó és megfelelően méretezett táblavázlat készítése. A 45 perces órák bevezetésével fokozottabb mértékben kerül előtérbe az a kérdés, hogy mennyi időt fordítsunk a táblavázlat készítésére. Bármennyire is szűkre szabott a tanítási óra ideje, a táblavázlat elengedhetetlen kelléke a fizika órának. A jó táblavázlat pontos képét adja a lefolyt óráknak, a tanulóknak az otthoni munkához nagy segítséget nyújt, felidézti előtűnt az órán látott kísérleteket, mérési eredményeket, feladatmegoldásokat. A jó táblavázlat gondos készületet, megfontolást és kellő tapasztalatot kíván a tanártól.

A kezdő fizika tanároknak különösen sok segítséget nyújt a megjelent könyv, de sok, jól felhasználható gondolatot meríthetnek belőle a tapasztaltabbak is.

A bevezető részben a szerzők általános irányelveket rögzítenek a táblavázlat készítésére vonatkozólag. A didaktikai és módszertani elvek szem előtt tartásával állították össze mindazokat az általános tudnivalókat, amelyeket a táblavázlat megtervezésénél, kivitelezésénél, a tanulókkal való lerajzoltatásnál követni kell.

Sok kérdésre adnak gondosan megfogalmazott feleletet azok számára, akik még nem rendelkeznek kellő tapasztalatokkal. Pl.: Mit tartalmazzon a táblavázlat? Mikor kerüljön a vázlat a táblára? A táblai rajz technikájára vonatkozó útmutatásai is helyesek, követendők. Részletesen kitérnek a rajzok láthatóságára, nagyságára, a szövegírás mikéntjére, a színes kréta és a rajzeszközök használatára, valamint az ábrázolás módjára. Helyesen mutatnak rá a műszaki ismeretekkel való koncentráció fontosságára, a műszaki rajzelemek felhasználására is.

A könyv közli a jelenleg érvényben levő Tanterv VII. és VIII. o.-os anyagának tanmenetszerű felosztását. Az itt felvett tanítási órák sorrendjében, minden órához adnak táblavázlatot is. A közölt vázlatok jól áttekin-

hetők, az óra súlyponti anyagát logikus sorrendben elhelyezve tartalmazzák. A rajzok egyszerűek, a tanulók által is könnyen elkészíthetők. A rajzok mellett levő szöveg a legszükségesebb megállapításokat tartalmazza. Némely vázlat túlméretezett. Elsősorban azok, amelyek sok szöveget, mérési adatokat, számításokat is tartalmaznak. A könyvben közölt vázlatok a maximumot mutatják, nem kötelező erejűek, tehát bárki tetszése szerint, a körülményeknek megfelelően átalakíthatja. A könyv célja, hogy gondolatokat adjon, a helyes kivitelezésre nyújtson irányítást és segítsen ott, ahol erre szükség van. A könyv végén levő néhány színes melléklet a színes kréta használatához ad tájékoztatót. A rajzokon a lényeg kiemelésére, a fontosabb szerkezeti részek megkülönböztetésére használnak színes vonalakat.

A vázlatok közt szerepelnek összefoglaló, rendszerező órák vázlatai is. Ezek különösen jó szolgálatot tesznek, mert ezen a téren megoszlanak a vélemények, hogy mit tartalmazzon, és milyen méretezésű legyen az összefoglaló óra vázlata. Egy-egy nagyobb egység után közölt összefoglaló vázlat jól rendszerezi, áttekinthetővé teszi a tanult anyagot, és megláttatja a tanulókkal a tanult részletek közötti összefüggéseket is. Ezek a vázlatok azonban kissé zsúfoltak, túlméretezettek.

Kár, hogy a könyv megjelenése majdnem egybeesik a Tanterv megszűnésével. Ilyen segédkönyvre már régebben is szükség lett volna. De a sok segítséget nyújtó könyvet a jelenlegi Tanterv érvényességének utolsó éveiben, sőt később is haszonnal forgathatják a fizikát tanító tanárok. (Tankönyvkiadó, 1962. 172 oldal.)

Kubinyi Zoltán

Weöres Sándor: Bóbita

Nem is vállalkozhatott volna szebb és hasznosabb feladatra a Móra Ferenc Könyvkiadó, mint hogy újra kezébe adja kis olvasóinak e művészi kiállítású gyermekvers gyűjteményt. A kötet megkapó hangulatury remekbe szabott 54 versével gyermekvers irodalmunk egyik gyöngyszeme. Tematikai és formai változatoság, hangulatgazdagság, érzelmekeltő erő, dallam és muzsika a „Bóbita” jellemzője. Nem is csodáljuk, hogy a zeneszerzőket daltal ihlette a költő jó néhány verse. (Munka és béke, Suttog a fenyves, Buba éneke, Tavasz-köszöntő stb.)

Valóban kedvesek ezek a versek, dallamosak, könnyen tanulhatók, és nagyon közel állnak a gyermek gondolat- és érzésvilágához. Olvasgatásuk nemcsak kellemes szórakozást, maradandó élményt jelenthet gyermekeink számára, hanem esztétikai ízlésüket, a versek

iránti fogékonyságukat is nagy mértékben formálhatja. Ezt a célt szolgálják a kötetet illusztráló Hincz Gyula stílusos, kedves hangulatteremtő rajzai is. Melegen ajánljuk e művészi értékű, izléses kiállítású könyvet szülőknek és nevelőknek egyaránt, hogy juttassák el azokhoz, akiknek a szerző szánta.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1962.)

Dobcsányi Ferenc

A nagy leleplezés és más színdarabok

A „Gyermekszínpad”-sorozatban ismét napvilágot látott 7 rövid, egyfelvonásos gyermekdarab. Ez a kötet is az iskolák műsoros rendezvényeihez nyújt jelentős segítséget. A válogatás nagy körültekintéssrel tanúskodik. Találunk itt komoly és tréfás jeleneteket kicsinyek és nagyok számára egyaránt.

E rövid darabok legfőbb jellemzője az egészséges humor és a közvetlenség. Valamennyi a gyermek nyelvén íródott, a mai gyermek gondolkodását tükrözi. Ez a legfőbb biztosítéka annak, hogy a jelenetekben rejlő nevelői hatás maradéktalanul érvényesüljön. Szívből szurkolunk az álruhás Istinek, aki édesapjának szeretne örömet szerezni, és arasznyit nő szemünkben az a kisdíák, aki az iskolában tanultakat oly ügyesen kamatoztatja otthon. A padfaragó Molnár Jóskában sok tanuló magára ismerhet. De igen találóak és hatásosak azok a darabok is, amelyek az önzést, az irigységet és a hiúságot pellengérezik ki. Íróik tudatában vannak, hogy a gyermeki érzelmek megmozgatása komoly jellemformáló erő. Végül találunk itt jó példát arra is, hogyan lehet nagyobb gyermekcink figyelmét egy-egy aktuális politikai kérdésre élményszerűen ráirányítani (pl.: az amerikai néger kérdés).

Közös érdeme a jeleneteknek, hogy kevés anyagi feltétellel színpadra állíthatók. A közölt kosztüm- és díszlettervek egyszerűek, ol-

csók, de illúziót kelthetnek. A rendezői utasítások a lényegre irányulnak, és igen megkönynyítik a rendezést végző tanár vagy ifjúsági vezető munkáját.

Meggyőződésünk, hogy a „Gyermekszínpad”-nak ez a kötet is sok segítséget nyújt az iskolában folyó nevelőmunkához.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1962.)

Dobcsányi Ferenc

Astrid Lindgren: Britta kiönti szívét

Az író egy 15 éves svéd kislány történetén keresztül híven mutatja be a serdülő lány érzésekkel teli lelkivilágát. Könyve tettekre buzdít, bemutatja, hogy a családi élet összhangja, hagyományai milyen jó hatással vannak a növekvő gyermekek fejlődő lelkivilágára.

A főszereplő Britta élete egy évének levélformában történető leírása alkalmas arra, hogy közvetlenül, őszinte hangon szóljon az olvasóhoz. A mindvégig érdekes könyvet mi inkább a 14 éveseknek és azon felülieknek ajánljuk.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, 1962.)

Krasznai Lászlóné
általános iskolai tanár, Tápé

Peter Herbert: Pelle állatai

A kis hétéves Pelle nagyon szerette az állatokat. Fanni szarkával, Csuzsi csigával, Zsupszival a kedves mókussal vidám történeteket él át. Pelle érti az állatok nyelvét, szeretettel bánik velük. Az állatok mentik meg, amikor egy kalandos csónakázás után egy szigetre vetődik. A könyv gazdagítja a gyermekek lelkivilágát, növeli az állatok iránti szeretetet.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, 1962.)

Krasznai Lászlóné
általános iskolai tanár, Tápé